

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ,
ЯКА ЗДІЙСНЮЄ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
У СФЕРІ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ**

У статті визначено адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні як комплекс правових елементів (завдань, функцій, адміністративних обов'язків та юридичних прав, умов адміністративної відповідальності та підстав для неї), які в площині адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу формують, реалізують та гарантують державну політику у сфері національної безпеки й оборони через здійснення сукупності виконавчо-розпорядчої, організаційної, господарської та науково-дослідної діяльності щодо об'єктів оборонно-промислового комплексу.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративні обов'язки, адміністративно-правовий статус, завдання, оборонно-промисловий комплекс, публічна адміністрація, функції, юридичні права.

В статье определен административно-правовой статус публичной администрации, которая осуществляет административно-правовое регулирование в сфере оборонно-промышленного комплекса в Украине как комплекс правовых элементов (задач, функций, административных обязанностей и юридических прав, условий административной ответственности и оснований для нее), которые в плоскости административно-правового регулирования оборонно-промышленного комплекса формируют, реализуют и гарантируют государственную политику в сфере национальной безопасности и обороны через осуществление совокупности исполнительно-распорядительной, организационной, хозяйственной и научно-исследовательской деятельности относительно объектов оборонно-промышленного комплекса.

Ключевые слова: административная ответственность, административные обязанности, административно-правовой статус, задачи, оборонно-промышленный комплекс, публичная администрация, функции, юридические права.

The article defines the administrative and legal status of a public administration that carries out administrative and legal regulation in the field of defense-industrial complex in Ukraine as a complex of legal elements (tasks, functions, administrative duties and legal rights, conditions and grounds of administrative responsibility), which in the area of administrative-legal regulation of the defense-industrial complex form, implement and guarantee the state policy in the field of national security and defense through the implementation of a set of executive, organizational, economic and research activities on objects of the defense-industrial complex.

Key words: administrative responsibility, administrative duties, administrative-legal status, tasks, defense-industrial complex, public administration, functions, legal rights.

Вступ. Сили безпеки й оборони в березні 2014 р. не змогли ефективно реагувати на зовнішні виклики, сталося захоплення Криму та розпочався перманентний конфлікт на Сході України. З того часу Україна здійснила значний прогрес в розбудові своїх оборонних спроможностей; проте цих зусиль недостатньо для подолання нинішніх та майбутніх загроз для країни. Ми взяли рух на побудову оборонної організації відповідно до стандартів НАТО. Хоча таких офіційних стандартів немає, є загальноприйняті практики – т. з. шість ключових принципів, на яких ґрунту-

ється ефективна організація системи оборони країн НАТО. Найперший із таких принципів – чітко визначені ролі, обов'язки та повноваження. Однією зі сфер, що потребує такої визначеності, є оборонно-промисловий комплекс (далі – ОПК) [18].

Усе вищезазначене підкреслює актуальність дослідження адміністративно-правового статусу публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні.

Адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні, досліджували такі вчені: В. Авер'янов, В. Галунько, М. Горбач, О. Гумін, С. Гусарев, А. Колодій, Т. Коломоєць, В. Колпаков, В. Корельський, Т. Кравцова, С. Кулицький, А. Малько, О. Музичук, Я. Окар-Балаж, Н. Оніщенко, А. Панчишин, В. Плахута, А. Солонар, М. Цуркан та інші. Проте ці науковці розкрили загальні аспекти адміністративно-правового статусу, а проблематика оборонно-промислового комплексу потребує нових досліджень у сучасних реаліях суспільства.

Постановка завдання. Мета статті – на базі дослідження й аналізу позицій учених-юристів, основ законодавства визначити адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні.

Результати дослідження. У перекладі з латини *status* означає «положення, стан у будь-якій ієрархії, структурі, системі» [2]. Згідно із «Глумачним словником української мови», «статус» – це «певний стан чого-небудь» [29, с. 420]. Теоретики права розкривають правовий статус людини як юридично закріплене становище людини в суспільстві, відповідно до якого фізична особа як суб'єкт права вступає в правовідносини, координує свою діяльність і поведінку в суспільстві [27, с. 60].

Щодо більш точних позицій, то В. Корельський визначає правовий статус як багатоаспектну категорію, що, по-перше, має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів правовідносин – держави, суспільства, особи тощо; по-друге, відбиває індивідуальні особливості суб'єктів і реальне положення їх у системі різноманітних суспільних відносин; по-третє, не може бути реалізована без обов'язків, що кореспондуються правом, без юридичної відповідальності, у необхідних випадках – без правових гарантій; по-четверте, категорія «правовий статус» визначає права й обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів для відкриття нових шляхів її вдосконалення [10, с. 130]. Н. Оніщенко трактує правовий статус як систему законодавчо встановлених і гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків суб'єкта суспільних відносин [16, с. 39].

С. Гусарев переконаний, що феномен правового статусу особистості визначає «співвідношення особистості та права, за допомогою якого держава окреслює для суб'єкта межі можливої діяльності, його становище стосовно інших суб'єктів і залежно від індивідуальних або типових ознак, які властиві суб'єктові, у праві відбиваються повнота правового становища особистості, його певна уніфікація або обмеження» [5, с. 41].

А. Малько характеризує правовий статус як комплексну інтеграційну категорію, що відображає взаємовідносини суб'єктів суспільних відносин, особи й суспільства, громадянина й держави, індивіда й колективу, а також інші соціальні зв'язки [13, с. 74].

Отже, правовий статус – це провідна категорія права, яка за допомогою конкретних правових елементів визначає становище суб'єкта в певних правовідносинах.

Що стосується адміністративно-правового статусу, то М. Цуркан переконаний, що правовий статус суб'єктів публічної адміністрації – це закріплена в нормативних актах сукупність взаємозалежних і взаємозумовлених функціональних інструментів (компетенція) і статичних якостей (цільовий, організаційно-структурний компоненти), необхідних для повноцінної участі цих суб'єктів в адміністративно-правових відносинах, забезпечення досягнення соціального ефекту [28, с. 52].

М. Горбач наголошує на тому, що за змістом адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права – це взаємопов'язаний комплекс юридично закріплених адміністративних завдань (функцій), адміністративних прав та обов'язків, установлених на основі адміністративно-правових норм, а також адміністративно відповідального позитивного (реалізується владними суб'єктами адміністративного права) і негативного характеру (накладається на суб'єктів адміністративного права), що мають загальний, універсальний характер для всіх однорідних учасників адміністративно-правових відносин. М. Горбач вважає, що адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права як правова категорія – це система однорідних адміні-

стративно-правових норм, які засвідчують факт формально-юридичного існування суб'єкта адміністративного права, а також визначають його правове становище у взаємодії з іншими суб'єктами права, державою та із суспільством загалом [3, с. 43].

Я. Окар-Балаж розкриває адміністративно-правовий статус як спеціальний правовий статус, який характеризує особу через її права, обов'язки та відповідальність як суб'єкта адміністративного права і забезпечує участь у суспільних відносинах, які виникають у зв'язку із забезпеченням суб'єктами публічної влади прав і свобод фізичних осіб, за взаємодії органів публічної влади з інституціями громадянського суспільства, а також опосередковано у відносинах, які пов'язані зі сферою публічного адміністрування об'єктів державної та комунальної власності, а інколи – у відносинах, які мають місце у внутрішньоорганізаційній діяльності органів публічної влади [15, с. 85].

О. Музичук правовим статусом суб'єкта адміністративно-правових відносин називає систему закріплених у нормативно-правових актах ознак, які визначають його роль, місце та призначення у системі правовідносин, указують на його відмінність від інших суб'єктів і порядок взаємовідносин між ними [14, с. 320].

На думку Т. Коломоєць, адміністративно-правовий статус – це сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права за певним органом. Водночас обов'язковою ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, що реалізуються як у межах адміністративних правовідносин, так і поза ними [7, с. 64].

Отже, адміністративно-правовий статус – це провідна категорія адміністративного права, що за допомогою адміністративно-правових норм визначає становище суб'єкта права в адміністративно-правових відносинах та розкриває особливості його взаємовідносин з іншими суб'єктами права.

Неможливо розкрити зміст правового статусу без розкриття його юридичних складників. На думку А. Панчишина, до структури правового статусу як інтегрованого поняття належать: правові норми, що визначають статус; основні права, свободи, законні інтереси й обов'язки; правосуб'єктність; правові принципи; громадянство; гарантії прав і свобод; юридична відповідальність; правовідносини загального типу [17, с. 95–96]. У свою чергу, теоретик А. Колодій визначає такі його елементи: статусні правові норми і правові відносини; суб'єктивні права, свободи й юридичні обов'язки; громадянство; правові принципи й юридичні гарантії; законні інтереси; правосуб'єктність; юридична відповідальність. Деякі автори як елементи правового статусу розглядають правове зобов'язання, законність, правопорядок, правосвідомість, гуманізм, справедливість [6, с. 54].

Що стосується адміністративного права, то О. Гумін і Є. Пряхін до елементів адміністративного статусу відносять правосуб'єктність, права, обов'язки й юридичну відповідальність. Не всі права, закріплені в законодавстві, характеризують адміністративно-правовий статус. До них належать лише ті, що передбачені нормами адміністративного права та реалізуються у взаємовідносинах з органами публічної влади, оскільки адміністративно-правові відносини є тільки там, де один із суб'єктів є суб'єктом владних повноважень. Аналогічно варто говорити і про обов'язки. Адміністративно-правовий статус характеризують лише ті, що зумовлюються виникненням взаємовідносин з органами публічної влади. Для національного законодавства залишається проблемним, що в нормативно-правових актах здебільшого йдеться не окремо про права й обов'язки, а про «повноваження» [4, с. 37].

М. Горбач переконана, що основними юридичними елементами адміністративно-правового статусу публічних осіб є завдання (функції), адміністративні обов'язки та відповідні права з метою публічного виконання законодавства. Стрижнем адміністративно-правового статусу є адміністративні обов'язки та права, адміністративна відповідальність може бути вагомим додатковим елементом їхнього статусу. До додаткового елемента адміністративно-правового статусу публічної адміністрації належать порядок і підстави виникнення та припинення адміністративної правосуб'єктності, що містять адміністративно-правові аспекти створення та публічної легалізації публічних осіб [3, с. 170].

Отже, до елементів адміністративно-правового статусу публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, належать: 1) обов'язки та права публічної адміністрації; 2) завдання та функції публічної адміністрації, а також засади регулювання оборонно-промислового комплексу; 3) адміністративна відповідальність у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу.

Для розуміння адміністративно-правового статусу публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, необхідно визначитися з терміном «публічна адміністрація». В. Авер'янов публічну адміністрацію визначив як сукупність органів виконавчої влади й органів виконавчого самоврядування, підпорядкованих політичній владі, які забезпечують виконання закону та здійснюють інші публічно-управлінські функції [1, с. 76]. Професор В. Колпаков трактує термін «публічна адміністрація» як систему організаційно-структурних утворень, які на законних підставах набули владних повноважень для їх реалізації в публічних інтересах [8, с. 57].

На думку Т. Кравцової й А. Солонар, публічна адміністрація – це певним чином побудована система органів державної виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації й інші суб'єкти, наділені адміністративно-управлінськими функціями, які діють із метою забезпечення як інтересів держави, так і інтересів суспільства загалом. Їй притаманні властивості, які відрізняють її від інших державних утворень і які можна побачити у визначенні цього поняття. Діяльність усіх державних органів базується на певних принципах, не є винятком і публічна адміністрація, вона також діє відповідно до певних принципів – верховенства права, гуманізму, законності, демократизму, професійної компетентності, відповідальності тощо [11, с. 523].

Отже, публічна адміністрація, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, – це комплекс публічних структур, які мають виконавчо-розпорядчі й організаційні повноваження щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу з метою виконання політики держави в площині забезпечення національної безпеки й оборони.

Розкривши загальні категорії, необхідно розкрити саму систему органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу.

Безумовно, очолює сектор державної безпеки України Президент України як верховний головнокомандувач Збройних сил України, згідно зі ст. 106 Конституції України [9]. Він деякою мірою здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу. Прикладом такого регулювання є затвердження Концепції розвитку сектора безпеки й оборони України, яка визначає систему поглядів на розвиток безпекових та оборонних спроможностей України в середньостроковій перспективі, сформованих на основі оцінки безпекового середовища та фінансово-економічних можливостей держави, здійсненої в межах комплексного огляду сектора безпеки й оборони України [23].

Необхідно зазначити Раду національної безпеки і оборони України, яка, відповідно до Конституції України, є координаційним органом із питань національної безпеки й оборони при Президентові України. Функціями Ради національної безпеки і оборони України є: внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки й оборони; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки й оборони у мирний час; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки й оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та за кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України [22].

На виконання Концепції розвитку сектора безпеки і оборони України, затвердженої Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016, Кабінетом Міністрів України схвалена Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 р., що є основою для розроблення нових та перегляду наявних нормативно-правових актів (зокрема, державних цільових програм) у сфері розвитку та функціонування оборонно-промислового комплексу [25].

Неможливо говорити про адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу без згадки про Міністерство оборони України (далі – Міноборони), що є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Міноборони є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період. Міноборони є органом військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні сили, а також уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі державної авіації [19].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 р. № 19-р схвалено Концепцію Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2020 р. та визначено Міністерство економічного розвитку і торгівлі державним замовником програми, метою якої є створення умов для підвищення рівня функціонування обо-

ронно-промислового комплексу, що дасть змогу задовольнити потреби Збройних сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань у сучасному озброєнні та військової техніці, а також сприятиме створенню та розвитку цілісної системи оборонно-промислового комплексу на принципах збалансованості відповідно до потреб внутрішнього та зовнішнього ринку [24].

Відповідно до Закону України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16 червня 2011 р. № 3531-VI, суб'єктами управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі є: Кабінет Міністрів України; Державний концерн «Укроборонпром». Державний концерн «Укроборонпром» (далі – Концерн) є уповноваженим суб'єктом господарювання з управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі. До складу Концерну входять державні підприємства оборонно-промислового комплексу, серед яких казенні підприємства, на основі фінансової залежності від одного або групи учасників Концерну, який виконує функції із забезпечення науково-технічного і виробничого розвитку, а також провадить інвестиційну, фінансову, зовнішньоекономічну й інші види діяльності [21].

Є також різні консультативні органи у формі комісій, наприклад Міжвідомча комісія з питань оборонно-промислового комплексу (далі – ОПК), що є робочим органом Ради національної безпеки і оборони України, утвореним відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про стан виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України та додаткові заходи щодо забезпечення обороноздатності держави» [20], та Міжвідомча координаційна комісія з питань імпортозаміщення, що є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, який утворюється ним для організації діяльності з імпортозаміщення та кооперації суб'єктів господарювання в оборонно-промисловому комплексі [26].

Наявні також організаційні проблеми розвитку українського ОПК, які логічно впливають із необхідності його трансформації в умовах російської агресії. Зокрема, в останньому кварталі 2017 р. Кабінет Міністрів України ухвалив рішення про створення Державного науково-дослідного інституту випробування і сертифікації озброєння та військової техніки. Створення такої установи є необхідним кроком для забезпечення автономного й ефективного розвитку українського ОПК за нових складних геополітичних умов, серед яких військова агресія та гібридна війна з боку Росії [12].

Отже, систему органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, становлять: Президент України (як верховний головнокомандувач Збройних сил України); Рада національної безпеки і оборони України (координаційний орган у сфері національної безпеки і оборони при Президентові України); Кабінет Міністрів України (визначає державну політику у сфері оборони та є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); Міністерство оборони України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі (реалізують державну політику у сфері оборонно-промислового комплексу); Державний концерн «Укроборонпром» (є провідним суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); консультативні органи у сфері оборонно-промислового комплексу (Міжвідомча комісія з питань оборонно-промислового комплексу, Міжвідомча координаційна комісія з питань імпортозаміщення, Державний науково-дослідний інститут випробування і сертифікації озброєння та військової техніки тощо).

Висновки. Усе вищезазначене дає підстави вважати, що:

– адміністративно-правовий статус – це провідна категорія адміністративного права, що за допомогою адміністративно-правових норм визначає становище суб'єкта права в адміністративно-правових відносинах та розкриває особливості його взаємовідносин з іншими суб'єктами права;

– до елементів адміністративно-правового статусу публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, належать: 1) обов'язки та права публічної адміністрації; 2) завдання та функції публічної адміністрації, а також засади регулювання оборонно-промислового комплексу; 3) адміністративна відповідальність у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу;

– публічна адміністрація, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, – це комплекс публічних структур, які мають виконавчо-розпорядчі й організаційні повноваження щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу з метою виконання політики держави в площині забезпечення національної безпеки та оборони;

– систему органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу, становлять: Президент України (як верховний головнокомандувач Збройних сил України); Рада національної безпеки і оборони України (координаційний орган у сфері національної безпеки і оборони при Президентові України); Кабінет Міністрів України (визначає державну політику у сфері оборони та є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); Міністерство оборони України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі (реалізують державну політику у сфері оборонно-промислового комплексу); Державний концерн «Укроборонпром» (є провідним суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі); консультативні органи у сфері оборонно-промислового комплексу (Міжвідомча комісія з питань оборонно-промислового комплексу, Міжвідомча координаційна комісія з питань імпортозаміщення, Державний науково-дослідний інститут випробування і сертифікації озброєння та військової техніки тощо).

Отже, адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні – це комплекс правових елементів (завдань, функцій, адміністративних обов'язків та юридичних прав, умов та підстав адміністративної відповідальності), які в площині адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу формують, реалізують та гарантують державну політику у сфері національної безпеки й оборони через здійснення сукупності виконавчо-розпорядчої, організаційної, господарської та науково-дослідної діяльності щодо об'єктів оборонно-промислового комплексу.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т. 1: Загальна частина. К.: Юрид. думка, 2004. 584 с.
2. Білодід І. Словник української мови: в 11 т. Т. 7. 1976. С. 620. URL: <http://sum.in.ua/s/pryznachennja>.
3. Горбач М. Адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права: теорія і практика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; НДІ публічного права. Київ, 2017. 202 с.
4. Гумін О., Пряхін Є. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура. Наше право. 2014. № 5. С. 35–37.
5. Гусарев С. Теоретичні аспекти забезпечення правового статусу особистості в Україні. Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. 2000. № 1. С. 39–44.
6. Колодій А., Копейчиков В. Загальна теорія держави і права: навч. посібник. К.: Юрінком-Інтер, 1998. 317 с.
7. Коломоєць Т. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник К.: Юрінком-Інтер, 2011. 576 с.
8. Колпаков В. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник. Київ: Юрінком-Інтер. 2008. 256 с.
9. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
10. Корельский В., Первалова В. Теория государства и права: учебник для вузов. Москва: Норма-Инфра, 2002. 549 с.
11. Кравцова Т., Солонар А. Поняття та принципи діяльності публічної адміністрації. Форум права. 2010. № 4. С. 522–525.
12. Кулицький С. Сучасний етап розвитку оборонно-промислового комплексу і виробництва продукції подвійного призначення в Україні. 2017. // Центр досліджень соціальних комунікацій: офіц. веб-сайт. URL: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3422:ukrajinskij-oboronno-promislovij-kompleks-stan-ta-tendentsiji&catid=8&Itemid=350.
13. Малько А. Теория государства и права: учебник. М.: Юристь. 1996. 397 с.
14. Музичук О. Уточнення сутності категорії «правовий статус» суб'єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу. Форум права. 2008. № 1. С. 316–321.
15. Окар-Балаж Я. Деякі питання визначення правового статусу особи у адміністративному праві. Наше право. 2015. № 2. С. 81–85.
16. Оніщенко Н., Зайчук О. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком-Інтер, 2008. 366 с.
17. Панчишин А. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». Часопис Київського університету права. 2010. № 2. С. 95–98.

18. Плахута В. Україні потрібна нова «архітектура» у ВПК // Ліга-блоги: інформаційний веб-портал. 2017. URL: <http://blog.liga.net/user/vplakhuta/article/30230>.
19. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України: постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671. Офіційний вісник України. 2014. № 97.
20. Про Міжвідомчу комісію з питань оборонно-промислового комплексу: Указ Президента України від 12 червня 2015 р. № 329/2015 // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/329/2015>.
21. Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі: Закон України від 16 червня 2011 р. № 3531-VI. Офіційний вісник України. 2011. № 53. Ст. 2091.
22. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР. Офіційний вісник України. 1998. № 13.
23. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 р. «Про Концепцію розвитку сектора безпеки і оборони України», затверджено Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016. Офіційний вісник України. 2016. № 23. Ст. 898.
24. Про схвалення Концепції Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2020 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 р. № 19-р. Офіційний вісник України. 2016. № 7.
25. Про схвалення Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 р., схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 р. № 442-р. Урядовий кур'єр. 2018. № 121.
26. Про утворення Міжвідомчої координаційної комісії з питань імпортозаміщення: постанова Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2018 р. № 251 // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/251-2018-%D0%BF>.
27. Скакун О. Теорія прав і держава: підручник. Київ: Алерта. 2011. 524 с.
28. Цуркан М. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів: монографія. Харків, 2010. С. 51–55.
29. Яременко В., Сліпушко О. Новий словник української мови: у 3 т. Київ: Аконт. 2008. 864 с.